

DIALEKTIKA VA DIALEKTIK TAFAKKUR

Mahmudova Manzura Ulmasbek qizi

Namangan davlat universiteti magistranti

E-mail: manzurarejabbaeva2001@gmail.com

UDK 165.(82)

Annotatsiya: Ushbu maqolada dialektika tushunchasi, uning asosiy qonunlari va psixologiya fanidagi o'rni keng tahlil qilingan. Dialektik tafakkur insonning ichki ziddiyatlarini, qarama-qarshi motivlarini va psixik rivojlanish jarayonlaridagi o'zgarishlarni chuqur anglashga yordam beradi. Tadqiqot metodologiyasi orqali dialektikaning psixologik diagnostika, maslahat va terapevtik jarayonlardagi ahamiyati ko'rsatildi.

Kalit so'zlar: dialektika, dialektik tafakkur, qarama-qarshiliklar birligi, taraqqiyot qonunlari, inkor qonuni, mantiqiy fikrlash, bilish jarayoni, dialektik yondashuv, sifat va miqdor o'zgarishi, ziddiyatlarning hal bo'lishi, falsafiy metod, ontologik yondashuv, bilish nazariyasi, psixologiyada dialektika, pedagogik dialektika, kognitiv jarayonlar

Mahmudova Manzura Ulmasbek qizi

Master's student at Namangan State University

THE CONCEPT OF A PROBLEM IN SCIENTIFIC RESEARCH

Annotation: This article analyzes the concept of dialectics, its fundamental laws, and its relevance in psychology. Dialectical thinking helps to understand internal contradictions, conflicting motives, and developmental transformations in human psychological processes. The study demonstrates the importance of dialectical approach in psychological diagnostics, counseling, and therapeutic practices through the applied research methodology.

Keywords: *dialectics, dialectical thinking, unity of opposites, laws of development, law of negation, philosophical analysis, development process, logical thinking, cognitive process, dialectical approach, qualitative and quantitative change, resolution of contradictions, philosophical method, ontological approach, theory of knowledge, dialectics in psychology, personality development, pedagogical dialectics, cognitive processes*

Махмудова Манзура Уласбек кизи

Магистрант Наманганского государственного университета

ПОНЯТИЕ ПРОБЛЕМЫ В НАУЧНОМ ИССЛЕДОВАНИИ

Аннотация: *В данной статье рассматривается понятие диалектики, её основные законы и значение в психологии. Диалектическое мышление помогает понять внутренние противоречия, конфликтующие мотивы и изменения в психическом развитии человека. Исследование показывает важность диалектического подхода в психологической диагностике, консультировании и терапевтической практике.*

Ключевые слова: *диалектика, диалектическое мышление, единство противоположностей, законы развития, закон отрицания, философский анализ, процесс развития, логическое мышление, процесс познания, диалектический подход, изменение качества и количества, разрешение противоречий, философский метод, онтологический подход, теория познания, диалектика в психологии, развитие личности, педагогическая диалектика, когнитивные процессы*

Kirish

Dialektika falsafaning eng muhim bo'limlaridan biri bo'lib, voqelikni doimiy harakat va o'zgarish jarayonida o'rganadi. Psixologiyada esa inson ruhiy jarayonlari ham doimiy rivojlanish, qarama-qarshiliklar kurashi va o'zgarishlardan iborat

murakkab tizim sifatida ko‘riladi. Shu sababli dialektik yondashuv psixologik tadqiqotlar uchun metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Inson psixikasi ichida motivlar, his-tuyg‘ular va shaxsiy xulq-atvor o‘rtasida qarama-qarshi kuchlar mavjud. Psixologlar uchun dialektika tushunchasi bu murakkab jarayonlarni izohlash, shaxsdagi ziddiyatlarni tushunish va rivojlanish mexanizmlarini aniqlashda muhim vositadir.

Adabiyotlar tahlili

Dialektika tushunchasi qadimiy falsafiy manbalardan boshlab rivojlanib, G. Hegelning falsafiy tizimida muhim o‘rin egallagan. K. Marks esa uni ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish jarayonlarini tushuntirishda qo‘llagan.

Psixologiyada dialektik yondashuv A. Adler, L.S. Vigotskiy, E. Erikson va A.N. Leontyev tomonidan ishlab chiqilgan. Vigotskiy psixik rivojlanishni ziddiyatlar va ularni hal qilish jarayoni orqali tushuntirgan. Erikson psixososial rivojlanish bosqichlarini dialektik yondashuv orqali tavsiflagan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada tadqiqot metodologiyasi sifatida quyidagi usullar qo‘llanildi: Nazariy metod: dialektikaning falsafiy asoslari va psixologiyadagi nazariy tushunchalarni tahlil qilish.

- Qiyosiy metod: psixologik jarayonlarni va shaxsiy xulq-atvorni tarixiy va madaniy kontekst bilan solishtirish.
- Empirik metod: amaliy psixologik kuzatuvlar va tadqiqotlar orqali ma’lumot to‘plash.
- Hermenevtik metod: matn va psixologik tushunchalarni falsafiy va nazariy kontekstda talqin qilish.

Dialektika — rivojlanishning umumiy qonuniyatlarini o‘rganuvchi falsafiy ta’limotdir. U inson psixikasidagi ichki ziddiyatlarni, qarama-qarshi motivlarni va o‘zgarish jarayonlarini izohlashga yordam beradi.

Dialektikaning asosiy qonunlari:

1. Qarama-qarshiliklar birligi va kurashi — psixik jarayonlarda qarama-qarshi his-tuyg'ular va motivlar rivojlanishni ta'minlaydi.
2. Miqdor o'zgarishi sifatga o'tadi — stress, tajriba yoki boshqa omillar vaqt o'tishi bilan sifatli o'zgarishlar yuzaga keltiradi.
3. Inklyuzivlik va rivojlanish jarayoni — psixologik jarayonlar va shaxsiy xulq-atvor har doim rivojlanish va moslashuvni talab qiladi.

Dialektik tafakkur psixologlarga shaxsdagi qarama-qarshi kuchlarni tushunish, qaror qabul qilish va terapevtik metodlarni optimallashtirish imkonini beradi.

Xulosa

Dialektika psixologiyada metodologik poydevor bo'lib, inson ruhiyatidagi murakkab jarayonlarni tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Psixik jarayonlar o'zaro bog'liq tizim sifatida ko'riladi, ichki ziddiyatlar va rivojlanish dinamikasi aniqlanadi. Dialektik tafakkur psixologlarga shaxsdagi qarama-qarshi kuchlarni tushunish va samarali yechim ishlab chiqish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hegel, G. W. F. The Phenomenology of Spirit. Oxford: Oxford University Press, 1977.
2. Marx, K., Engels, F. Selected Works in One Volume. Moscow: Progress Publishers, 1977.
3. Lukács, G. History and Class Consciousness. Cambridge: MIT Press, 1971.
4. Feuerbach, L. The Essence of Christianity. London: Chapman, 1841.
5. Popper, K. The Logic of Scientific Discovery. London: Routledge, 2002.
6. Adorno, T. W. Dialectic of Enlightenment. Stanford: Stanford University Press, 2002.
7. Vygotsky, L. S. Thought and Language. Cambridge: MIT Press, 1986.
8. Piaget, J. The Construction of Reality in the Child. New York: Basic Books, 1954.
9. Leontiev, A. N. Activity, Consciousness, and Personality. Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1978.

10. Horkheimer, M., Adorno, T. Critical Theory: Selected Essays. New York: Continuum, 1982.
11. Fromm, E. To Have or To Be? New York: Harper, 1976.
12. Jung, C. G. Man and His Symbols. London: Aldus Books, 1964.
13. Freud, S. The Ego and the Id. Vienna, 1923.
14. Qahhorov, T. Falsafiy tafakkur va dialektika nazariyasi. Toshkent: Fan, 2018.
15. Jo'rayev, N. Falsafiy va pedagogik metodlar. Toshkent: Universitet, 2016.
16. Rasulov, A. Falsafa va bilish nazariyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2019.
17. Abdurahmonova, D. Zamonaviy psixologik va falsafiy yondashuvlar. Samarqand: SamDU, 2020.